

JYX

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Vehmas, Simo

Title: Onko moraalisesti oikein asentaa sisäkorvakuuloakoje?

Year: 1999

Version: Published version

Copyright: © Suomen lääkäriiliitto

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Vehmas, S. (1999). Onko moraalisesti oikein asentaa sisäkorvakuuloakoje?. Suomen Lääkärehti, 54(11), 1464-65. <https://www.laakarilehti.fi/tyossa/etiikka/onko-moraalisesti-oikein-asentaa-sisakorvakuuloakoje/>

LEHTI 11: ETIIKKA 10.4.1999, 11/1999 vsk 54, s. 1464 - 1465

Onko moraalisesti oikein asentaa sisäkorvakuuloakoje?

Malmin, Mäkipään ja Wallvikin kirjoituksesta välittyy ajatus, jonka mukaan on eettisesti kyseenalaista tehdä lapsille leikkauksia, joita eivät sanele terveydelliset syyt. Tällainen toteamus on auttamattoman kapea sisäkorvaimplantoinnin yhteydessä. Lääketieteen tehtävänä ei ole parantaa pelkästään somaattiseen terveyteen liittyviä tekijöitä. Lääketiede voi ja sen kuuluu hoitaa, mikäli sen keinot antavat siihen mahdollisuuden, myös asioita, jotka eivät uhkaa ihmisen somaattista terveyttä.

Simo Vehmas

Anja Malmin, Antti Mäkipään ja Birgitta Wallvikin kirjoitus on mielestäni perusteltu ja monilta osin ansiokas puheenvuoro. He kyseenalaistavat perustellusti yksisilmäisen medisiinisen ja medikalisoivan lähestymistavan kuurouteen ja siihen liittyvien mahdollisten rajoitteiden vähentämiseen/eliminoimiseen. Heidän peräänkuuluttamansa sosiokulttuurinen näkökulma pätee laajemminkin vammaiskeskusteluun: mikäli vammaisuuden sosiokulttuurinen luonne unohdetaan, päädytään helposti moraalisesti kyseenalaisiin johtopäätöksiin ja käytäntöihin (1).

Huoli kuurojen lasten sosiaalisesta ja kognitiivisesta kehityksestä nykyisten sisäkorvaimplantoitien johdosta on aiheellinen. Lisäksi kirjoittajien esittämät kysymykset implantointikäytännöistä ja lähinnä niistä annettavasta yksipuolisesta informaatiosta ovat vähintäänkin aiheellisia.

Nykytilanteen valossa kirjoittajien johtopäätökset tuntuvat siis järkevilä. Entä kun kirurgia kehittyy ja implantit toimivat moitteettomasti antaen syntymäkuuroille lapsille täydellisen kuulokyvyn? Olisiko sisäkorvaimplantointi tällaisessakin tilanteessa moraalisesti kyseenalaista?

Ennen kuin tähän voidaan vastata tyydyttävästi, on pohdittava kysymystä siitä, voidaanko kuuroutta pitää perustellusti sairautteen tai vammaan verrattavana tilana, joka uhkaa yksilön hyvinvointia. Kuurouden aiheuttama mahdollinen hyöty tai haitta ihmiselle on olennainen kysymys, jonka perusteella voidaan hahmotella vastauksia kuurouteen liittyvien haittojen eliminoimiseen käytännössä.

Sosiaalisesti luotu vamma

Normaaleille ihmisille tavanomaisilla sensorisilla ja motorisilla toiminnoilla on keskeinen merkitys inhimillisen kukoistuksen kannalta, koska niihin liittyvän esteettisen ulottuvuuden ajatellaan tuovan ihmisten elämää kauneutta, rikkautta sekä uusia näkökulmia. Jostain syystä värisokeuden, sävelkorvan puutteen tai maku- ja hajuaistin vaurioiden korjaamisen ei kuitenkaan ajatella olevan etusijaisia lääketieteen tehtäviä, eikä näitä puutteita nähdä erityisen merkittävänä inhimillisen kukoistuksen esteinä, vaikka niihin liittyy joskus suurikin esteettinen menetys. "Normaalit" ihmiset eivät myöskään tunne itseään vajavaisiksi, vaikkei heillä ole kuudetta aistia tai koiralle ominaista herkkää kuulo- ja hajuaistia, eivätkä he näe tarpeelliseksi passittaa itseään leikkaukseen saavuttaakseen enemmän esteettisiä elämyksiä, jotka ovat tällä hetkellä heidän saavuttamattomissaan.

Keskeinen syy siihen, miksi ihmiselle tyypilliset sensoriset ja motoriset toiminnot nähdään niin tärkeinä on se, että ne muodostavat perustan ihmisten jaetuille kokemuksille ja sosiaaliselle kanssakäymiselle. Ihmisten sosiaalinen elämä on toisin sanoen kehittynyt näkemisen, kävelemisen sekä muiden sensoristen ja motoristen taitojen ympärille. Koska suhde muihin ihmisiin on inhimillisen hyvinvoinnin keskeinen ulottuvuus, koiralle tyypillisen kuulo- tai hajuaistin puuttuminen ei eristä meitä muusta ihmisyyhteisöstä millään tavalla (2).

Kuurot ovat näkyvin vammaisryhmä, joka on muodostanut oman kulttuurin sen jäsenten muista ihmisistä erottavan ominaisuuden eli kuulokyvyn puuttumisen perusteella. Kuuroilla voidaan katsoa olevan yhteinen kulttuuri ja kieli, joka antaa heille pohjan sosiaaliselle kanssakäymiselle ja yhteisten kokemusten jakamiselle. Näin ollen kuurous ei vammauta ihmistä, joka elää ensisijaisesti kuurojen kulttuurissa. Tämän valossa tuntuu perustellulta päätellä, ettei kuurous ole todellisuudessa vamma.

Tämä käsitys muuttuu kuitenkin ongelmalliseksi, jos sen perusteella tehdään normatiivinen johtopäätös, jonka mukaan kuurous on ihmisen kannalta yhtä hyvä asia kuin kuuleminenkin. Kuulon kohentaminen tai kuurouden parantaminenhan nähdään pääsääntöisesti sallittavina, joskus jopa toivottavina toimenpiteinä, kun taas kuurouden aiheuttamista toiselle ihmiselle pidettäisiin moraalittomana tekona. Ilmeisesti ajattelemme näin, koska kuurot ovat kaikkialla maailmassa vähemmistönä, minkä vuoksi heidän elämänsä on väistämättä jossain määrin rajoitettua. Heidän vammansa on siis sosiaalisesti luotu.

On ymmärrettävää, että monet kuurot vanhemmat haluavat itselleen kuuron lapsen ja ovat näin ollen haluttomia turvautumaan parannuskeinoihin, joilla heidän kuurosta lapsestaan tehtäisiin kuuleva. Käsitys johtaa kuitenkin väistämättä kyseenalaisiin johtopäätöksiin. Jos kuurous tai mikä tahansa muu perinteisesti vammaksi luokiteltu ominaisuus nähtäisiin yksilön itsensä kannalta toivottavana ominaisuutena, vamman aiheuttaminen esimerkiksi omalle lapselle täytyisi olla hyväksyttävää. Tällainen johtopäätös sotii selkeästi yleistä moraalintuotia vastaan.

Valaisen tätä ajatusta seuraavalla esimerkillä. Olettakaamme, että raskaana oleva nainen aiheuttaa tietoisesti runsaalla alkoholin tai huumeiden käytöllä lapselleen esimerkiksi lievän kehitysvamman. Enemmistö ihmisistä pitäisi naisen toimintaa luultavasti moraalittomana. Jotkut saattavat olla jopa sitä mieltä, että esimerkin kaltaiset, lastaan alkoholin tai huumeiden käytöllä vahingoittavat naiset, pitäisi lapsen edun nimessä pakottaa hoitoon.

Syy siihen, miksi naisen nähdään toimineen väärin hänen aiheuttaessaan toiminnallaan lapsensa kehitysvamman on todellisuudessa se, että kehitysvamman ajatellaan olevan kenen tahansa lapsen kannalta ei-toivottava ominaisuus. Tämä johtuu siitä, että kehitysvammaisuus saattaa estää yksilöä saavuttamasta joitain ihmisen kannalta yleisesti hyväksi katsottuja asioita. Jos kehitysvammaisuuden ajateltaisiin olevan esimerkiksi ihonväriin verrattava sinänsä neutraali ominaisuus, naisen toimintaa suhteessa lapseensa ei voisi arvostella moraalilla perusteilla, koska tällöin nainen ei olisi vahingoittanut lastaan.

Päteekö tämä myös kuurouteen? Monet saattaisivat hyväksyä sen, että kuurot vanhemmat kieltävät lapsensa kuurouden parantamisen. Tuskin kukaan kuitenkaan hyväksyisi sitä, että vanhemmat tarkoituksella kuurouttaisivat kuulevan lapsensa. Näin ollen onkin myönnettävä siihen, että myös kuurous on ominaisuus, jota ei saisi aiheuttaa toiselle ihmiselle. Tämän perusteella voitaisiin päätellä, että kuulokyvyn mukanaan tuomat asiat ovat yksilöiden ja yhteisöjen kannalta parempia kuin kuurouteen liittyvä kokemusmaailma (3).

Kulttuuriset intressit

Malmin, Mäkipään ja Wallvikin kirjoituksesta välittyy ajatus, jonka mukaan on eettisesti kyseenalaista tehdä lapsille leikkauksia, joita eivät sanele terveydelliset syyt. Tällainen toteamus on auttamattoman kapea sisäkorvaimplantoinnin yhteydessä. Lääketieteen tehtävänä ei ole parantaa pelkästään somaattiseen terveyteen liittyviä tekijöitä. Lääketiede voi ja sen kuuluu hoitaa, mikäli sen keinot antavat siihen mahdollisuuden, myös asioita, jotka eivät uhkaa ihmisen somaattista terveyttä. Tästä ovat esimerkkinä lapsettomuushoidot: lääketieteellisen hoidon avulla voidaan parantaa yksilöiden hyvinvointia vaikkeivät he olekaan sairaita. Jos kuuloa ajatellaan olevan yksilön itsensä kannalta parempi ominaisuus kuin kuurous, tulevaisuudessa onnistuneet sisäkorvaimplannit voitaisiin perustellusti nähdä moraalisesti oikeutettuna osana medisiinistä praktiikkaa.

Sisäkorvaimplantointia koskevassa keskustelussa vedotaan usein myös kuurojen kulttuuriin intresseihin. Vaikka implantoinnin ajateltaisiinkin olevan yksittäisen lapsen intressien mukainen, sen laaja käyttöönotto merkitsisi kuurojen kulttuurin vähittäistä kuolemaa. Kuurouden parantaminen johtaisi toisin sanoen esimerkiksi uskonnollisen tai etnisen ryhmän tuhoamiseen verrattavaan kuurojen kansanmurhaan (4). Tarkoittaako tämä sitä, että päätöksenteossa kuurojen intressillä säilyttää oma kulttuurinsa on enemmän painorvoa kuin yksilön intressillä kuulla? Jos tarkoittaa, väistämättömänä lopputuloksena on päätyminen kulttuurirelativistiseen kantaan.

Kulttuurirelativistinen argumentti on kuitenkin selkeästi kestävä ainakin kahdesta syystä: 1) se on loogisesti ristiriitainen moraalinen näkökanta, joka ei anna päteviä perusteita sille, miksi muiden kulttuurien tapoihin (esim. orjuuteen, kannibalismiin, noitavainoihin) puuttuminen on väärin (5), 2) moraalista puhuminen on yhdentekevää, mikäli kulttuuriset traditiot itsessään oikeuttavat moraalikäsitkset. Näin ollen jos sisäkorvaimplantointien voitaisiin perustellusti katsoa olevan lasten edun mukaisia, niitä tulisi tehdä huolimatta implantointien kielteisistä vaikutuksista kuurojen kulttuurin säilymiseen.

Kirjallisuutta

- 1 Vehmas S. Discriminative Assumptions of Utilitarian Bioethics Regarding Individuals with Intellectual Disabilities. *Disability & Society* 1999 (painossa).
- 2 Wasserman D. Some Moral Issues in the Correction of Impairments. *Journal of Social Philosophy* 1996;27:128-145.
- 3 Vehmas S. Vammaisuuteen liittyvien rajoitteiden vähentäminen - yksilöön ja yhteisöön kohdistettavien toimenpiteiden moraalinen oikeutus. Teoksessa Ladonlahti T, Naukkarinen A, Vehmas S (toim.). *Poikkeava vai erityinen? Erityispedagogiikan monet ulottuvuudet*. Jyväskylä: Atena 1998;103-122.
- 4 Lane H, Grodin M. Ethical Issues in Cochlear Implant Surgery: An Exploration into Disease, Disability, and the Best Interests of the Child. *Kennedy Institute of Ethics Journal* 7:231-251.
- 5 Airaksinen T. *Moraalifilosofia*. Juva: WSOY 1987.